

İstanbul’un En Eski Tarihi Duvarları; Kara Surlarının Tarihi Süreç İçerisinde Değerlendirilmesi

Önder GÜLER^{1*}

¹ Dr., İSTANBUL.

* guleronder100@gmail.com

Öz– Doğu Roma İmparatorluğu ve Osmanlı Devleti’nin başkenti olan ve tarihî coğrafya olarak Haliç, Marmara denizi ve surların çevrelediği yarımadaı işaret eden İstanbul’da bilinen en eski sur, ünlü tarihçi Plinius’un bahsettiği, Sarayburnu’nda kurulmuş olan Lygos kentine ait olduğu bilinmektedir. M.Ö. 7. yüzyılda, yine aynı yerde, Hellas’tan gelen Dor kökenli Megaralılar, Byzantion denilen ikinci bir yerleşim yeri kurmuşlardır. Byzantion şehri, gerek Trakyalı komşularına, gerekse de Anadolu’dan ya da denizden gelen düşmanlarına karşı savunma amacıyla sonradan takviye edilse de, daha ilk yıllardan itibaren surlarla çevrilmek zorunda kalmıştır. Nitekim Akropolis, kendi surlarına daha geç bir dönemde kavuşmuştur. Dolayısıyla kentsel yaşamın sürekliliği ve güvenilir olması, surların sağlamlığıyla alakalıydı. Üç tarafı denizlerle kuşatılan şehrin istila edilmesi tehlikesinin en çok hissedildiği yerler kara tarafıydı. Bu nedenle tüm kara surlarına daha çok önem verilmiş ve çift sur sistemi, hendeklerle desteklenmişti. Bu makalede Kara Surları; tarihi ve arkeolojik açıdan incelenerek tarihi süreç içerisinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler– Kara Surları, İstanbul Surları, Megaralılar, Doğu Roma, Bizans.

The Oldest Historical Walls of Istanbul; Land Walls Evaluation in the Historical Process

Abstract– It is known that the oldest known city wall in Istanbul, within the borders of the Golden Horn, Marmara Sea and the peninsula surrounded by the walls, as the capital of the Eastern Roman Empire and the Ottoman Empire, as a historical geography, belongs to the city of Lygos, which was founded in Sarayburnu, which the famous historian Plinius mentioned. In the 7th century B.C., the Megarians of Doric origin, who came from Hellas, established a second settlement called Byzantion in the same place. Although the city of Byzantion was later reinforced for the purpose of defense against its Thracian neighbors and its enemies coming from Anatolia or from the sea, it had to be surrounded by walls from the very first years. As a matter of fact, the Acropolis gained its walls at a later period. Therefore, the continuity and reliability of urban life were related to the strength of the walls. The places where the danger of invasion of the city, which was surrounded by seas on three sides, was felt the most, was the land side. For this reason, all the land walls were given more importance and the -double wall- system was supported by ditches. In this article, land walls; it has been examined in historical and archaeological terms and evaluated in the historic process.

Keywords – Land Walls, Istanbul Walls, Megarians, Eastern Rome, Byzantium.

Giriş

Doğu Roma İmparatorluğu ve Osmanlı Devletine başkentlik yapmış olan İstanbul şehrinin kurulduğu tarihi yarımada; tarihî coğrafya içerisinde Haliç, Marmara denizi ve Kara surların çevrelediği yarımada'yı işaret eden¹ İstanbul'da bilinen en eski sur'un, ünlü tarihçi Plinius'un bahsettiği, Sarayburnu'nda kurulmuş olan Lygos kentine ait olduğu bilinmektedir. M.Ö. 7. yüzyılda, yine aynı yerde, Hellas'tan gelen Dor kökenli Megaralılar, Byzantion denilen ikinci bir yerleşim yeri kurmuşlardır.² Byzantion kentinin surları Million denilen yerden denize doğru ve buradan Topoi'ya uzanarak, Mangane Arkadiane (Aya İrini Kilisesi ve Gülhane arası) yönünü takip ederek Akropolis Tepesi'ni (Sultanahmet civarı) çevrelemekteydi.³ Yani Bugünkü Topkapı Sarayı ile Ayasofya'nın üzerinde bulunduğu bölge Bizantion'un ilk çekirdeğini oluşturur. Sonrasında ortaya çıkan komşu yerleşimler ise; Haliç'in karşısındaki bugünkü Galata bölgesinde İncirlik manasına gelen Sykai; daha sonra adı Üsküdar olan Skutarion ve Altın Boynuz'un sonundaki Kâğıthane ve Alibeyköy dereleri arasına kurulmuş yerleşim yerleridir. Topkapı Sarayı'nın ikinci avlusundaki kazılarda bulunan M.Ö. 7. yüzyıla ait bazı keramik buluntular dışında bu dönemle ilgili ciddi arkeolojik kalıntılar yoktur. Yine de yazılı kaynaklardan öğrendiğimiz kadarıyla kentin en korunaklı ve değerli yapılarının bulunduğu akropol Sarayburnu'nda ve ana limanları da bugünkü Sirkeci-Eminönü sahili hattındadır.⁴ Akropolis Tepesini çevreleyen söz konusu bu surlar M.S. 194 yılında Septimius Severus ile Pescennius Niger arasındaki çatışma sonucunda yıkılarak ortadan kaldırılmıştır. Septimius Severus ile Niger arasındaki mücadele sonucunda yenilen Niger Byzantion'a sığınmış; bunun üzerine de Septimius Severus, Byzantion kentini kuşatarak yakıp yıkmıştır.⁵ Ancak Septimius Severus, yıkılmış olduğu surları yeniden inşa ettirerek kentin sınırlarını, bugünkü Sokullu Mehmet Paşa Camii'nin olduğu bölgenin doğusuna kadar uzatmıştır.⁶

Kaynaklara göre İstanbul şehrinin tarihî yarımada'daki ilk yerleşme yeri olan⁷ Byzantion'un adı rivayete göre Megaralılar'ın başındaki kumandanın adı Byzas'dan ve dolayısıyla şehrin ismi de bu kumandanın geliyordu. Başka bir rivayete göre de Byzantion'un kurucusu olan Bizas, Tanrı Zeus'un kızı Keroessa ile Deniz Tanrısı Poseidon'un oğlu olduğuna inanılmaktadır. Dolayısıyla Bizas doğduğu yerde bir şehir kurmuş ve şehrin kurucusuna atfen şehre Byzantion adı verilmiştir.⁸ Ayrıca kaynaklarda Bizas isminin Trakça kökenli bir şahıs adı olan Buzas/Vizas isimlerinden ortaya çıktığı belirtilir.⁹

I. Konstantin, 324 yılında konutunu Byzantion şehrinde kurmayı düşündüğünde, tarihi yarımada içerisindeki bugünkü Topkapı Sarayının bulunduğu noktadan başlamak suretiyle günümüz Galata köprüsüne kadar uzanan alanda geniş bir kasaba vardı.¹⁰ Büyük Konstantin, şehrin yeniden tesisi esnasında, şehri geniş bir surla

çevirmişti. 413 yılında, II. Theodosius'un ilk hükümdarlık senelerinde onun namına devleti idare eden Praefectus Anthemius,¹¹ Trakya'da harekette bulunan Hun ve Gotların tesiriyle¹² yeni bir kara suru inşa etmeye başladı. Bu yeni sur Konstantin'in yaptığı surların iki kilometre ötesine alınmış ve ön tarafında gerekli olarak üçüncü ve derinliğine bir duvar olarak zikredilen cidarları (duvar) örülü bir hendekle çevrilen, çifte ve kulelerle tahkim ve takviye edilmiş bir çevre sur (Ring) olarak inşa edilmiştir. Anthemius'un bu ilk sur inşasının ne kadar sürdüğü bilinmiyor. Fakat bu sur muhtemelen devlet, şehir ve surların mevcudiyeti için en kritik önemi taşıyan 447 yılından çok önce bitmiş olmalıdır¹³. Bu arada Hunların baskısı Doğu Roma İmparatorluğu üzerinde özellikle de Attila'nın şahsında artarak büyük bir gelişme göstermişti. 446 senesinde Attila, II. Theodosius'un ordularını üç savaşta mağlup etmiş, Makedonya ve Trakya'yı tahrip ederek İstanbul'a Büyük Çekmeceye (Athyras) kadar yaklaşmıştı. Zaten 447 yılında ortaya çıkan bir deprem Theodosius surlarını ağır hasara uğratmıştı.¹⁴ Ayrıca doğudan batıya doğru m.s. 350'li yıllarda başlayıp ortalama 450 yıl kadar devam eden Kavimler Göçü, Batı Roma İmparatorluğunu yıkılışa götürürken, Doğu Roma imparatorluğunu ise yıllar süren bir mücadele içinde bırakmıştır. Özellikle bu yer değiştirme harekâtı Türk göçebe kavimlerinin hızlı bir şekilde batıya göçleri sonucunda Roma imparatorluğunun hem doğu hem de batı kısımları şehirlerini bu istilalardan korumak adına sur ve yüksek duvarlardan oluşan çeşitli koruma önlemleri almışlardır. İmparatorluğun doğu kısmında etkili bir strateji takip edilerek bu kavimlerin çoğu batıya yönlendirilmiştir. Böylece imparatorluğun doğusu varlığını sürdürebilme açısından daha şanslı iken, Batı Roma İmparatorluğu kendini göçebe kavimlerin istilası içinde bulmuş ve büyük bir yıkılış dönemine girmiştir.¹⁵

Konstantinopolis'e imar faaliyetleri kapsamında önemli bir katkı sağlayan sur inşaatları, sonraki yıllarda tarihi yarımada'nın sahip olduğu coğrafyasından dolayı çeşitlilik kazanacak ve Haliç kısmında yapılan surlar, Marmara Denizi ve Kara üzerinde yapılan surlar olmak üzere topoğrafik açıdan değerlendirilecektir. Özellikle bu surlar belli imparatorlar döneminde yapılmalarından dolayı onların isimleri ile anılacak ve birçoğu günümüze dahi ulaşamayacaktır. Nitekim Lygos Surları, Byzantium Surları, Septimius Severus Surları, Büyük Konstantin Surları, Theodosios Surları ve Topkapı Sarayını çevreleyen sur olan Sur-ı Sultani olarak altı döneme ayrılırken, topoğrafya açısından Haliç, Marmara denizi ve Kara Surları olarak değerlendirilmiştir.¹⁶ Kaynaklar 324 yılında Büyük Konstantin'in şehir üzerinde imar çalışmalarına başladığında kentin görünüşü üzerinde Megaralılardan çok İmparator Septimius Severus ile İmparator Caracalla'nın etkisinin açık bir şekilde görüldüğünü ifade etmektedir. Özellikle şehrin kamusal merkezi, bugünkü Ayasofya'nın hemen önünde bulunan açık alanla temsil edilen bir agoranın çevresinde toplanmıştı. Burada Romalılar bir hipodrom ile Zeuxippus hamamlarını inşa ederken, geniş sütunlu bir sokak agoradan batıya doğru, kent kapılarına kadar iniyordu. Ayrıca şehirde bunların dışında Haliç tarafında iki müstahkem liman, bir tiyatro, bir anıtiyatro ve birçok tapınak bulunuyordu. Konstantin'in usta ve mimarları, yeni kenti eski kentin temelleri üzerine kurmuşlardı. Bu imar faaliyetleri kapsamında şehrin mevcut alanı

¹ Halil İnalçık, "İstanbul", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 23, İstanbul, 2001, s. 220.

² Alexander Van Millingen, *Byzantine Constantinople: The Walls of The City and Adjoining Historical Sites*, John Murray Publishing, London, 1899, s. 1-5.

³ Wolfgang Müller-Wiener, *İstanbul Topoğrafyası*, Çev: Ülker Sayın, Yapı Kredi Yay., 4. Baskı, 2016, İstanbul, s. 16.

⁴ Koray Durak, "Bizantion'dan Fatih'e", *Sur İçi İstanbul Kitabı*, İstanbul, 2017, s. 21.

⁵ Müller-Wiener, *İstanbul Topoğrafyası*, s. 16-18.

⁶ Hüseyin Sami Öztürk, "Konstantinopolis (İstanbul) Sur ve Kule Yazıtları", *İstanbul Araştırmaları Yıllığı*, No:5, 2016, s. 1.

⁷ İnalçık, "İstanbul", s. 220.

⁸ Işın Demirkent, "İstanbul", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 23, İstanbul, 2001, s. 205.

⁹ İnalçık, "İstanbul", s. 220.

¹⁰ Cyril Mango, *Bizans Yeni Roma İmparatorluğu*, Çev: Gül Çağalı Güven, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2007, s. 84.

¹¹ Ph. Schweinfurth, "İstanbul Suru ve Yıldızlı Kapı", *Belleten*, Cilt 16, Sayı 62, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, Nisan 1952, s. 261-62.

¹² Georgy Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, (Türkiye Türkçesine Aktaran: Fikret İşıltan), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015, s. 48,49.

¹³ Schweinfurth, "İstanbul Suru ve Yıldızlı Kapı", s. 261-62.

¹⁴ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 48-51; Schweinfurth, "İstanbul Suru ve Yıldızlı Kapı", s. 261-62.

¹⁵ Fatma Çapan- Baran Güvenç, "Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü", 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi, Cilt 6, Sayı 18, Ankara, Kış-2017, s. 632.

¹⁶ Hasan Soyal, *Topkapı Sarayında Sur-ı Sultani*, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2021, s. IV.

yaklaşık olarak sekiz yüz hektara kadar artırılarak, kara çevresi bir surla çevrildi. Şehrin eski merkezleri ya da yaşam alanları yeni şehre uyarlanarak, hipodrom genişletildi ve onun yanına, Marmara Denizine (Propontis) doğru eğim yapan yerde ve sekiz yüzyıl boyunca Bizans imparatorlarının konut olarak kullanacakları büyük bir imparatorluk sarayı yapıldı. Mese olarak adlandırılan şehrin en önemli yollarından olan bu cadde batıya doğru daha da uzatılarak, üzerinde belli aralıklarla kamusal yapıların inşa edildiği şehrin ana caddesi haline getirildi.¹⁷

Doğu Roma İmparatoru I.Theodosius (379-95) ve halefleri, şehrin imar faaliyetlerini daha da artırarak: Kentin ticari kapasitesini önemli ölçüde artıracak olan, geniş bir liman, ambarlar, Theodosius forumu ve Arcadius forumu ile dikkat çeken anıtlar yaptılar. 413 yılında Konstantinopolis'te yapılan çift kara surları şehri benzersiz bir kaleye dönüştürmüş ve müstahkem bölge bir kez daha genişletilmişti. Dolayısıyla son gelişmelerden sonra şehir yaklaşık olarak 1,400 hektar genişliğine, nüfusu da ortalama 300.000-400.000'e kadar artmıştı. Konstantinopolis, artık gerilemekte olan Roma'dan, hatta İskenderiye veya Antiokheia'dan da büyük bir konuma gelmişti.¹⁸

II. Theodosios döneminde inşa edilen kara surlarından sonra yazılan ve 5.yüzyılın ikinci çeyreğinde şehrin mimari faaliyetleri hakkında bilgiler veren, *Notitia urbis Constantinopolitanae* adlı belgeye göre; Konstantin döneminde inşa edilen surlar ile II. Theodosios dönemi surları arasındaki geniş bölgenin şehrin içi yada şehre bağlı olarak kabul edilmediği ve ortaçağ boyunca seyrek yerleşimli bir alan olarak kaldığı ifade edilirken, bu çevrede büyük mezarlıkların varlığından söz edilmektedir. Ayrıca bu bilgiler ışığında, Theodosios surlarının, artan bir nüfus sonucu değil de, savunma kaygıları ile müstahkem alanın dâhilinde geniş su rezervuarları bulundurmaya ihtiyacı nedeniyle inşa edildiğini düşünmek de yanlış olmayabilir.¹⁹

Tarihi Çerçeve

Bizans veya Doğu Roma İmparatorluğu adıyla bilinen devlet, esasen Roma İmparatorluğu'nun devamıdır. İmparator Büyük Konstantin tarafından Byzantion'da temelleri atılan Bizans İmparatorluğu başta Anadolu olmak üzere Suriye, Filistin, Mısır ve Balkan Yarımadası'nda varlığını sürdürdü. Bütün siyasi mücadelelerden sonra 324-337 yılları arasında Roma İmparatorluğu'nda tek başına hüküm süren Büyük Konstantin'in yaptığı işlerden en önemlisi Byzantion'u yani İstanbul'u devletin yeni başkenti olarak seçmesiydi. Konstantin, Roma'nın, başkent olma vasfını kaybettiğini anladığından yeni bir başkent arayışına girişmişti ve uzun uğraşlar sonucunda Byzantion'da karar kıldı.²⁰ Bu bakımdan 324-330 yılları arasında Byzantion şehri, Batı'daki Roma şehri model alınarak, şehrin önceki temelleri üzerine kapsamlı ve geniş imar çalışmalarıyla baştan aşağı inşa edilmiştir. Nitekim 11 Mayıs 330 tarihinde artık Doğu'daki Roma İmparatorluğunun en önemli şehri olan ve kurucusunun adıyla anılacak olan Konstantinopolis, Roma'nın yeni başkenti olarak büyük bir coşkuyla dünyaya duyurulmuştur. Bu tarihten sonra şehir, kurucusunun adıyla Konstantinopolis yani "Konstantin'in Şehri" olarak ifade edilmiştir. Artık Roma imparatorluğu 330 yılından itibaren iki başkentli bir devlet olmuş; Batıda Roma kenti, doğuda ise Konstantinopolis'tir.²¹

¹⁷ Mango, Bizans Yeni Roma İmparatorluğu, s. 84.

¹⁸ Mango, Bizans Yeni Roma İmparatorluğu, s. 85.

¹⁹ Mango, Bizans Yeni Roma İmparatorluğu, s. 85-86.

²⁰ Birsal Küçükşipahioğlu, "Bizans İmparatorluğu ve İstanbul", *Kültür Başkenti İstanbul*, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yay., İstanbul, 2010, s. 40.

²¹ T. Engin Akyürek, "I. Konstantin: Konstantinopolis'in Kuruluşu", *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, S.37, 2014, s. 77.

Byzantion şehrinin Konstantinopolis'e evirildiği bu aşamada yeni imparatorluk merkezi Konstantinopolis'in imarı, İmparator Konstantin ve oğlu Konstantius ve bir ölçüde de onun halefleri tarafından sürdürülmüş, şehrin gelişimine yönelik inşa faaliyetleri ilk zamanlardaki kadar ön planda olmasa da, devam etmiştir. Bu aşamada Konstantius (337-361) tarafından yapılan en önemli imar faaliyetleri Kent surları ile birlikte Ayasofya ve Havariyun kiliseleri olmuştur.²²

Şekil 1: Kara Surları Genel Görünüm²³

Geç antik çağ ve Bizans ortaçağının en gelişmiş savunma sistemi olarak kabul edilen ve uzunluğu 6,5 kilometreyi bulan Kara Surları, Marmara Denizi sahilinden başlar, günümüzde Tekfur Sarayında son bulur. Günümüz modern literatüründe "Kara Surları" teriminden sadece bu hat üzerindeki duvarlar anlaşılır ancak, özellikle geç Bizans devri yazarları için Marmara sahilinden başlayıp Haliç'e uzanan tüm hat "Kara Surlarıdır". İmparator II. Theodosius devrinde (408-450) *praefectus praetoria per Orientem Anthemius* gözetiminde bitirilen surlar şehrin sınırlarını 1,5 km batıya çekmiştir.²⁴

Byzantion şehri, gerek Trakyalı komşularına, gerekse de Anadolu'dan ya da denizden gelen düşmanlarına karşı savunma amacıyla sonradan takviye edilse de, daha ilk yıllardan itibaren surlarla çevrilmek zorunda kalmıştır.²⁵ Nitekim Akropolis, kendi surlarına daha geç bir dönemde kavuşmuştur.²⁶ Kentsel yaşamın sürekliliği ve güvenilir olması, surların sağlamlığıyla alakalıydı. Üç tarafı denizlerle kuşatılan şehrin istila edilmesi tehlikesinin en çok hissedildiği yerler kara tarafıydı. Bu nedenle tüm kara surlarına daha çok önem verilmiş ve çift sur sistemi, hendeklerle desteklenmişti.²⁷

Roma İmparatoru "Büyük" Konstantin, Byzantion'u Roma İmparatorluğu'nun başkenti yapmasından sonra şehrin imarına yönelik M.S. 328 yılında bugün "sur içi" olarak ifade edilen bölgeyi kapsayacak şekilde, Haliç'ten Marmara Denizi'ne kadar uzanarak, kara üzerinde birleşen surların inşa emrini vermiştir. Konstantin zamanında İstanbul'un kara surları batıya doğru genişletilmiş, daha sonra sahil surları da uzatılarak kara surları ile birleştirilmiştir.²⁸ Özellikle Konstantinopolis'in kuruluşunda ilk olarak, yeni bir

²² Müller-Wiener, İstanbul Topoğrafyası, s. 20.

²³ Görsel: <https://www.gezipedia.net/464-istanbul-surlari.html>, Erişim Tarihi: 27.04.2022

²⁴ Neslihan Asutay-Effenberger, "Surlar ve Kapılar", *Suriçi İstanbul Kitabı*, İstanbul, 2017, ss. 69-100, s. 70-71.

²⁵ Müller-Wiener, İstanbul Topoğrafyası, s. 16.

²⁶ Millingen, Byzantine Constantinople, s. 5-6.

²⁷ Murat Sav, "XIV. Bölgenin (Regio) Arkeotopografik Özellikleri Dâhilinde Mihrimah Sultan Külliyesi ve Devşirme Malzeme Kullanımı", *Vakıflar Genel Müdürlüğü Restorasyon Dergisi*, S. 9, 2014, ss. 94-114, s. 97.

²⁸ Öztürk, "Konstantinopolis (İstanbul), s. 1.

başşehir olmanın en önemli gerekliliği olan sınır boylarının belirlenmesi olmuştur. Bu kapsamda yeni şehrin sınırları belirlenerek ortalama günümüzdeki Cağaloğlu semtinden geçerek Sirkeci-Sarayburnu-Sultanahmet bölgelerini çevreleyen daha önceden var olan Byzantion'un surları ortadan kaldırılarak, şehir batıya doğru yaklaşık olarak 2,5 km. genişletilmiştir.²⁹ Bu maksatla Konstantin duvarlarının çizdiği hattın 1,5 km batısında inşa edilmesine karar verilen yeni kara surları, ana sur hattı, ön sur hattı ve hendekten oluşan üçlü bir sistem olarak tasarlanmıştır. İlk olarak ana sur hattı yapılmış, güneyde Marmara Denizi kıyısından başlayan surlar, kuzeyde Haliç kıyısına varmadan, Konstantin döneminin şehir dışı yerleşkesi Blahernai'yi (Ayvansaray) çevreleyen 14. bölge surlarıyla birleştirilerek sonlandırılmıştır.³⁰ Dolayısıyla şehrin sahip olduğu yerleşkenin ya da alanın neredeyse dört katı genişletilmiştir. Aslında bu durum şehrin var olan güvenlik ve imar gibi problemlerinden çok dönemin ve tüm dünya coğrafyalarının sahip olmak isteyebileceği görkemli bir başkent oluşturmaya yönelik bir karar olarak ifade edilmiştir. Kentin üçüncü evre surları olan Konstantin surlarının, Haliç kıyısındaki Cibali'den (Petriön) başlayıp, günümüzdeki Fatih Camii çevresinden geçip Yenikapı'nın batısından Marmara Denizi'ne ulaştığı tahmin edilmektedir.³¹ Fakat günümüze ulaşan herhangi bir buluntu tespit edilemediğinden Marmara Denizinden Haliç'e uzanan bu sur hattının nereden geçtiğinin kesin olarak tespiti yapılamamıştır. Ayrıca başka bir iddiaya göre de bu surlar, Marmara Denizi kıyısındaki Samatya'dan (Rabdos) başlayıp, Çukurbostan'dan (Makios) Bayrampaşa deresine (Lykos) inerek Cibali yakınından (Petriön) Haliç'e ulaşmaktaydı.³²

Konstantinopolis'in siyasi durumu ve sunduğu ticari imkânlarına bağlı olarak, 4. yüzyıl sonunda kent nüfusunun hızla artmasıyla, Haliç ve Marmara kıyılarında yeni mahalleler kurulmaya başlanmıştır; özellikle Marmara kıyılarında soyluların edindiği büyük araziler, inşa edilen bazı kiliseler ve bir dizi manastır sur dışında kalmıştı. Çoğalan nüfusun uygun koşullarda iskânına yönelik kent sınırlarının genişletilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştı.³³ Üstelik batıda artan çeşitli kavimlerin saldırılarına karşı, Konstantinopolis'in daha sıkı şekilde emniyete alınması gerekiyordu. Bunun üzerine, II. Theodosius döneminde (408-450) gerek Konstantin surları dışında kalan yerleşmeleri içine alacak, gerekse şehri daha kuvvetli kılacak şekilde savunma hattının daha batıda yeniden inşasına karar verilmiştir.³⁴ Dolayısıyla kentin yüzölçümünü iki katına çıkaran yeni bir surun inşasına 412 yılında başlanmış oldu. Böylece gelecekteki nüfus artışı öngörülerek dış mahalleler ile büyük boş alanlar çevrilmiş olacaktı. Bu bakımdan uzun yıllar yapımı devam eden Theodosius Surları 422 yılında tamamlandı. Uzunluğu 6646 m., yüksekliği 11 m., kalınlığı 5 metreydi, Marmara Denizi ile Haliç arasında uzanıyordu. Bununla birlikte surların yetmiş dördü kare, biri beşgen, beşi altıgen, ikisi yedigen ve on dördü sekizgen planlı olmak üzere toplamda doksan altı burç ile tahkim edilmişti. 55 metre aralıklarla yapılmış iki ya da üç katlı bu burçların yükseklikleri 15 ile 20 metre arasındaydı. Ayrıca 422 yılında çıkarılan bir yasayla, sefere giden ya da seferden dönen askerlerin bu burçlarda barındırılması öngörülmüştü.³⁵

Şekil 2: Yedikule'den Kara Surları / Sébah & Joaillier Fotoğrafı³⁶

Ayrıca Bizans yazılı kaynaklarında kara surları hattı üzerinde dokuz ana kapıdan bahsedilir: 1.Charisius Kapısı, 2. Pempton Kapısı, 3. Romanos Kapısı, 4. Polyandriön veya Myriandriön Kapısı, 5. Rhessiou Kapısı, 6. Kalagrou Kapısı, 7. Pigi Kapısı, 8. Xylocircus/Ksylokerkos Kapısı, 9. Porta Aurea'dır. Kroniklerde sadece bir kule ve bir kilise ile ilgili olarak geçen "Kyriaki" adı da bazen bir kapı olarak algılanarak kapı sayısı ona çıkarılmış, bazı yazılı ve görsel kaynaklarda adı geçen İoannis Kapısı ise göz önüne alınmamıştır. Bugün kara surları üzerinde Türkçe adlar taşıyan yedi kapı mevcuttur: 1. Altınkapı, 2. Belgratkapı, 3. Silivrikapı, 4. Mevlevihane kapı, 5. Topkapı, 6. Sulukulekapı, 7. Edirnekapısıdır. Bunların dışında Silivrikapı ile Mevlevihane kapı arasında ve Mevlevihane kapı ile Topkapı arasında Türkçe isimleri olmayan iki kapı daha bulunur. Yan kapı sayısı ise Lykos Deresi'nin güneyinde dördtür, kuzeyde kapı izine rastlanmaz.³⁷

Lykos Deresi'nin (Bayrampaşa Deresi) bir yarı oluşturduğu bugünkü Vatan Caddesi'nin uzandığı hat, doğal bir sınır meydana getirmekteydi. Derin hendeklerin inşa edilmesinin, zemin açısından zor olduğu bu bölge, kara sur hattının en zayıf kısmı olarak tarif edilmekteydi.³⁸ Bu bakımdan Topkapı'dan yokuş aşağı inilen Lykos Vadisi ve yakınındaki surlar Adnan Menderes Bulvarı (eski Vatan Caddesi) tarafından kesilir. Caddenin kuzeyinde kalan bir kaç burçtan sonra, 77 ve 78 numaralı kapı kuleleri arasındaki Sulukulekapı gelir.³⁹

Ayrıca Sulukulekapı, genelde Pempton Kapısı ile özdeşleştirildiğinden, Edirnekapı uzun müddet Polyandriön/Myriandriön Kapısı olarak kabul edilmiş daha sonra Charisius Kapısında karar kılınmıştır. Ancak tüm bu isimlendirmeler Romanos Kapısı'nın Topkapı olduğundan yola çıkılarak yapılmış, kaynaklarda adı geçen ve aynı civarda olması gereken bir İoannis Kapısı ise değerlendirmeye alınmamıştır. Oysa Romanos Kapısı'nın yeri artık bellidir ve Topkapı Pempton Kapısı olduğu bilinmektedir.⁴⁰

Bu bakımdan Romanos Kapısı'nın Topkapı olmadığı gerçeği bu kapının Bizans devrindeki ismi konusunu gündeme getirmektedir. Kapı büyük bir ihtimalle, 626 yılında vuku bulan Avar istilası

²⁹ Akyürek, "I. Konstantin: Konstantinopolis'in Kuruluşu", s. 81-82.

³⁰ Millingen, Byzantine Constantinople, s. 44-45.

³¹ Akyürek, "I. Konstantin: Konstantinopolis'in Kuruluşu", s. 82.

³² Demirkent, "İstanbul", s. 206.

³³ Millingen, Byzantine Constantinople, s. 41-42.

³⁴ H. Nisa Semiz, *İstanbul Haliç ve Marmara Surları Belgeleme Çalışmaları, Tarihi ve Peyzaj Değerlerinin Korunmasına Yönelik Öneriler*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enst., İstanbul, 2014, s. 25.

³⁵ Stefanos Yerasimos, *İstanbul - İmparatorluklar Başkenti-*, Çev: Ela Güntekin- Ayşegül Sönmezay, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 2000, s. 33-34.

³⁶ Görsel: <http://www.eskiistanbul.net/6700/yedikule-den-kara-surlari-sebah-joaillier-fotografi>, Erişim Tarihi: 27.04.2022

³⁷ Asutay-Effenberger, "Surlar ve Kapılar", s. 75.

³⁸ Sav, "XIV. Bölgenin (Regio) Arkeotopografik Özellikleri Dâhilinde Mihrimah Sultan Külliyesi ve Devşirme Malzeme Kullanımı", s. 97.

³⁹ Asutay-Effenberger, "Surlar ve Kapılar", s. 82.

⁴⁰ Asutay-Effenberger, "Surlar ve Kapılar", s. 82-83.

enasında Avar Hanı'nın hücum mevzilerinden biri olan ve Romanos Kapısı'na komşu olması gereken Pempton Kapısı'dır.⁴¹

Yukarıda insan sirkülasyonu ve coğrafi olarak İstanbul'un kara ve denizler arasında bir geçit konumunda olması, kent nüfusunu hızla artırmış ve Konstantin surlarının yapımından yüz yıl bile geçmeden şehir bir kez daha batı istikametinde genişletilerek bugün de hala ayakta olan II. Theodosius surlarının inşa edilmesi zorunluluk haline geldiğini ifade etmiştik. Nitekim bu aşamada Konstantin'in yaptığı surlar gündeme gelmiş ve bu surlara dair birçok araştırma konusu olmuş olsa da; Konstantin'in yaptığı surlara dair kesin bir bilgi ve net arkeolojik buluntulara sahip değiliz, ancak, Marmaray tüp geçit sisteminin Yenikapı istasyonu için II. Theodosius dönemi liman çevresinde İstanbul Arkeoloji Müzeleri tarafından yapılan kazılar neticesinde ortaya çıkarılan çok güçlü bir duvar kalıntısının Konstantinopolis şehrinin ilk surunun bir parçası olduğu öne sürülmüştür.⁴² Bu arkeolojik buluntular ve mevcut surların konumları eldeki kaynaklar ile kıyas edildiğinde günümüzdeki Kara Surlarının buldukları yere çekenin İmparator II. Theodosius (401-450) olduğu değerlendirilmektedir. Özellikle de bu görüşü destekleyen Altınkapı ve Kysylokerkos Kapısı'ndaki yazıtlarda, II. Theodosios'un adıyla da anıldığı bilinen İstanbul surları, bugünkü Ayvansaray'dan Yedikule'ye kadar uzanmaktadır. Marmara'ya bakan deniz surları ise Yedikule'den Eminönü'ne kadar devam etmektedir. Kara surları ve deniz surları karşılaştırıldığında, tehlikenin karadan geleceği beklentisi her zaman için büyük olduğundan, kara surları daha yüksek ve güçlü yapılmıştır.⁴³ Başlangıçta halkın kullanacağı beş kapısı, bir o kadar da askeri amaçlı kapısı bulunan sur, savunma düzeninin en görkemli parçası olmuştur, fakat bu düzen yalnız bu surla sınırlı kalmayarak; Surun dış kısmına 10-15 metre genişliğinde bir boşluk (peribolos) bırakılmış ve burçlara buradan girilmiştir. Bu boş alanın arından 8 metre yüksekliğinde 82 burcu olan ikinci bir sur gelirken, bunun dışında da ikinci bir peribolos vardır. Bunu 3 metre yüksekliğinde mazgallı bir hendek duvarı, genişliği 15 ile 20 m., derinliği 5 ile 7 metre arasında değişen bir hendek ve sonra ikinci bir hendek duvarı izler. Böylece, tahkimatın toplam genişliği 70 metreyi bulmaktadır.⁴⁴

Ayrıca Prof. Ph. Schweinfurth, tarihi açıdan önemli bir değer taşıyan Kara surlarının mimari özelliklerini kendi bakış açısıyla şöyle ifade etmektedir:

"Teknik mânada Theodosius kara suru bir kaplama inşa (Schalenkonstruktion) olarak addedilmelidir. Duvarın hakiki özü araları harçla doldurulmuş adi duvar taşlarından terekkiüp ederken, üzerindeki kalkerli taş tabakaları tuğla kuşaklarla en mükemmel ölçüler dâhilinde birbirini takip eden güzel kaplamaları surun dış kabuğunu teşkil eder. Anthernius'un inşaat ustaları tarafından tatbik edilen ve birbiri üzerine mevzu iki kademededen müteşekkil, kuleler ve önde bulunan bir hendekten terekkiüp eden tahkimat tipi, Roma usulü istihkâmları ile değil fakat Sus'a ve Boğazköy üzerinden nihayet Babil'e kadar varan eski önasya tahkimat şekli ile muvazat arz eder".⁴⁵

II. Theodosius'un (408-450) ilk yıllarında başlattığı, Praefekt (Vali) Anthemios'a yaptırdığı ve kenti çepeçevre kuşatan yeni surlarla birlikte şehrin alanı toplamda 6 km'den 14 km'ye kadar çıkmıştır.⁴⁶ Bu surların inşasında Konstantinopolis'te toplamda 16 bin işçi

çalışmış;⁴⁷ öyle ki *Codex Theodosianus*'a göre, "surların yapımına katkıda bulunmayan yurttaş yok gibiydi. Ve yıllık arazi vergisinin üçte biri giderlerin karşılanması için kullanılacak, bu miktarın üzerindeki bütün harcamalar yurttaşlardan kesilecekti".⁴⁸ İnşa sürecinin finansmanı, yukarıda belirttiğimiz üzere imparatorluk yasalarının öngördüğü şekilde sağlanmıştır. Ayrıca surların onarımının sorumluluğu "*arbon tou teihon*" diye bilinen bir yöneticiye aitti. Kentin tarihi boyunca surlar sürekli tahrip oluyor ve onarılıyordu. Surların her bölümünü, güneyden kuzeye doğru numaralanmış bir garnizon bölüğü kontrol ediyordu.⁴⁹ Özellikle surların yapımı için gereken kireçtaşı günümüz İstanbul'un Bakırköy ilçesindeki ocaklardan temin edilmiş; bu surlarda üretici veya bağış yapan kişinin ismini gösteren, ya da bazen mevcut imparatorun adını taşıyan, özel imal edilmiş tuğlalar kullanılmıştır.⁵⁰

Nihai olarak sahip olunan bilgilerin azlığı ve kesin olmamasından ötürü, bu surların tümü 5. yüzyılın ilk yarısında tamamlanmış olduğu tahmin edilmektedir. Surların yapımı ilişkin bazı tarihler kesinlik içermese de, doğruluğu tarihçiler tarafından da kabul edilmiş bilgiler üzerinden birtakım net tarihler elde edebilmek ihtimalimiz vardır. Özellikle m.s. 439 yılında Vandal donanmasının olası bir baskını önlemek için, kara suru Konstantin'in deniz suruna bağlanmıştı. Ayrıca Attila tehdidinin bulunduğu bir sırada, 2 Kasım 447 ve 26 Ocak 448 yıllarında iki korkunç deprem surlarda ve 57 burçta hasar meydana getirdi, halkın seferber edilmesi sayesinde surlar altmış günde onarıldı.⁵¹ Bu gibi eldeki bilgiler ışığında yapılan çıkarımlar neticesinde bazı kaynaklara dayandırılarak Kara Surları hakkında bazı değerlendirmeler yapmak mümkündür.

740 yılında kentin kara surları, bir depremle daha büyük zararlara maruz kaldığı zaman, halkın bu zararları karşılayabilecek maddi güçleri ve yeterli ustalık bilgileri olmadığından yıkılan surları yeniden inşa edemediler. Nitekim sonrasında imparator, muhtemelen dışardan bir işgücü getirmek için halka özel bir vergi salmak zorunda kaldı. Ayrıca 747 yılında ortaya çıkan veba salgınından sonra İmparator V. Konstantin (740-775), nüfusun yetersiz kaldığı bölgeler için Yunanistan ve Ege adalarından getirilen göçmen ya da başka yerleşimcilerin getirilmesiyle şehri yeniden ihya etme yoluna gitmişlerdir.⁵²

Şekil 3: Kara Surları, Sébah ve Joaillier Fotoğrafı⁵³

⁴¹ Asutay-Effenberger, "Surlar ve Kapılar", s. 82.

⁴² Akyürek, "I. Konstantin: Konstantinopolis'in Kuruluşu", s. 82.

⁴³ Öztürk, "Konstantinopolis (İstanbul)", s. 1.

⁴⁴ Yerasimos, İstanbul İmparatorluklar Başkenti, s. 34.

⁴⁵ Ph. Schweinfurth, "İstanbul Suru ve Yaldızlı Kapı", s. 263-64.

⁴⁶ Müller-Wiener, İstanbul Topoğrafyası, s. 20.

⁴⁷ Millingen, Byzantine Constantinople, s. 44.

⁴⁸ Doğan Kuban, İstanbul Bir Kent Tarihi, Tarih Vakfı Yay., İstanbul, 2004, s. 50.

⁴⁹ Doğan Kuban, İstanbul Bir Kent Tarihi, s. 50.

⁵⁰ Millingen, Byzantine Constantinople, s. 43-45.

⁵¹ Yerasimos, İstanbul İmparatorluklar Başkenti, s. 34.

⁵² Mango, Bizans Yeni Roma İmparatorluğu, s. 89.

⁵³ Görsel: <http://www.eskiistanbul.net/7010/kara-surlari-sebah-ve-joaillier-fotografi>, Erişim Tarihi: 27.04.2022

755 yılına gelindiğinde Konstantinopolis, Haçlı seferleri başlayınca kadar, çok zor bir düzelme sürecine girdi. 8. yüzyılda, istihkamlar ile depremden dolayı zarara uğrayan yapıların onarımları dışında hiçbir inşaat faaliyeti mevcut değildi. Nitekim 9. Yüzyıla gelindiğinde yeni binalar inşa edilmeye başlandı; fakat bu yapılar Erken Bizans dönemi mimari uygulamalarından nitelik açısından farklılık gösteriyordu. Bu durum II. Mikhail (842-867) ile I. Basileios'un (867-886) döneminde bir "yenileme" yâda "yeniden yapma" anlamına gelmeyip, tahrip edilmiş yer yâda yapıların onarılması anlamına geliyordu.⁵⁴

Dolayısıyla Surların günümüze ulaşmış bazı duvarlarındaki hâlâ okunabilen ve sonuncusu 1452 tarihini taşıyan yazıtlar, bize bu yapılara dair yapılan restorasyon müdahaleleri hakkında bilgiler vermektedir. Özellikle Surların Haliç'e yakın kısmı, ilk olarak 626'dan sonra Blakhernai Kilisesi'ni koruma altına almak için Herakleios tarafından değiştirilmiş, 813'te Bulgarların saldırısı sırasında, V. Leon tarafından sura ikinci bir set ekletilmişti. Bunun hemen güneyinde, I. Manuel Komnenos (1143-1180) Theodosius surununun 275 metresini yıktırması ve suru Blakhernai Sarayı'nı da içine alacak şekilde ileriye doğru taşımıştı. Ayrıca Türklerin saldırısı karşısında ilk çökecek olan, tek sıradan oluşan bu bölümdür.⁵⁵ Kuzeye doğru olan devamında, üzerinde beş adet dörtgen planlı kulenin yer aldığı bölüm ise, Paleologlar döneminde (1261-1453) ciddi tamirler geçirmiştir.⁵⁶ Özellikle Anemas Zindanları'nın yer aldığı bölümden sonra Kara Surlarının kuzey bitiminde, şehir içine bakan Pteron Suru, batıya doğru çıkıntı yapan üç yüksek kule ile desteklenmiştir. Millingen, bu kuleleri, 7. yüzyılda Avar saldırısından sonra, bölgeyi tahkim etmek üzere İmparator Heraklius (610-641) tarafından gerçekleştirilen yapımlarla ilişkilendirmektedir.⁵⁷

Kara surları Bizans İmparatorluğu döneminde 15. yüzyılın ortalarına kadar sayısız kez deprem ve saldırılar neticesinde çok kez tamirler görmüştür. Fakat 1453 yılı Nisan ayına gelindiğinde Osmanlı padişahı II. Mehmet tarafından surlar kuşatılır ve kara surları pek çok yerinden top ateşinden dolayı tahribata uğrar. Romanos Kapısının bir kulesi tümüyle harap olur.⁵⁸ 29 Mayıs 1453 tarihinde büyük taarruz gerçekleşir. Türk ordusu, Romanos Kapısı ve Kharsios (Edirnekapı) Kapısı arasında açılan gedikten kente girerek, Konstantinopolis feth olunur. Kent fetihten sonra Fatih Sultan Mehmet'in emri üzerine onarılır. 1453 yılında surun güney ucunda, Altın Kapı'nın arkasında Yedikule İç Kalesi inşa edilir. Dışarıdan gelen malların girdiği gümrük kapısı olarak yalnızca Topkapı ve Edirnekapı kullanılır.⁵⁹ Ayrıca farklı dönemlerde müdahale geçirdiğinden karmaşık bir görünüme sahip olan surların kuzey kesiminde, Tekfur Sarayı'yla bağlantılı Regia Kapısı, Manuel Komnenos Surları üzerinde Eğri Kapı (Kaligaria Kapısı), Paleologlar dönemine ait bölümde Girolimnis Kapısı ve son olarak Pteron Suru üzerinde Blahernai Kapısı yer almaktadır.⁶⁰

Sonuç

Sonuç olarak tarihi süreç içerisinde farklı dönemlerde savunma amaçlı yapımı gerçekleştirilen İstanbul Kara Surlarının artık günümüz itibarıyla bu işlevi özelliğini yitirerek, mevcut surların kültür varlığı olarak korunması adına onarım-restorasyon süreçleri başlamıştır. Özellikle İstanbul'un fethinden sonra ortaya çıkan

tahribat, yoğun olarak Sultan II. Mehmed döneminde yapılan çalışmalarla onararak takviye edilmiştir. Fakat 19. Yüzyıldan sonra Surlar işlevini tamamıyla kaybettiği için kendi haline bırakılmıştır. Uzun zaman hiçbir şekilde onarım ve bakım görmeyen surlar, Cumhuriyet döneminde fethin 500. Yılı münasebetiyle 1953 yılında restore edilmeye başlanmıştır.

⁵⁴ Mango, Bizans Yeni Roma İmparatorluğu, s. 90-91.

⁵⁵ Yerasimos, İstanbul İmparatorluklar Başkenti, s. 34.

⁵⁶ Millingen, Byzantine Constantinople, s. 131.

⁵⁷ Millingen, Byzantine Constantinople, s. 164-66.

⁵⁸ Ph. Schweinfurth, "İstanbul Suru ve Yıldızlı Kapı", s. 261.; Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik*, Çev: Gül Çağalı Güven, Sabancı Üniversitesi Yay., İstanbul, 2000, s. 386.

⁵⁹ Müller-Wiener, İstanbul Topoğrafyası, s. 294.

⁶⁰ Semiz, İstanbul Haliç ve Marmara Surları..., s. 34.

KAYNAKÇA

- Akyürek, T. E., "I. Konstantin: Konstantinopolis'in Kuruluşu", *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, Sayı 37, 2014.
- Asutay-Effenberger, N., "Surlar ve Kapılar", *Suriçi İstanbul Kitabı*, İstanbul, 2017, s. 69-100.
- Çapan, F. – Güvenç, B., "Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, Cilt 6, Sayı 18, Ankara, Kış-2017, s. 632.
- Demirkent, I., "İstanbul", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 23, İstanbul, 2001.
- Durak, K., "Bizantion'dan Fatih'e", *Sur İçi İstanbul Kitabı*, İstanbul, 2017, s. 21.
- İnalçık, H., "İstanbul", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 23, İstanbul, 2001.
- Kuban, D., *İstanbul Bir Kent Tarihi*, Tarih Vakfı Yay., İstanbul, 2004.
- Küçüksipahioğlu, B., "Bizans İmparatorluğu ve İstanbul", *Kültür Başkenti İstanbul*, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yay., İstanbul, 2010.
- Mango, C., *Bizans Yeni Roma İmparatorluğu*, Çev: Gül Çağalı Güven, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 2007, s. 85.
- M. Nicol, D., *Bizans ve Venedik*, Çev: Gül Çağalı Güven, Sabancı Üniversitesi Yay., İstanbul, 2000.
- Müller-Wiener, W., *İstanbul Topoğrafyası*, Çev: Ülker Sayın, Yapı Kredi Yay., 4. Baskı, İstanbul 2016.
- Ostrogorsky, G., *Bizans Devleti Tarihi*, Çev: Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2015.
- Öztürk, H. S., "Konstantinopolis (İstanbul) Sur ve Kule Yazıtları", *İstanbul Araştırmaları Yıllığı*, No:5, 2016.
- Sav, M., "XIV. Bölgenin (Regio) Arkeotopografik Özellikleri Dâhilinde Mihrimah Sultan Külliyesi ve Devşirme Malzeme Kullanımı", *Vakıflar Genel Müdürlüğü Restorasyon Dergisi*, Sayı 9, 2014, s. 94-114.
- Schweinfurth, Ph., "İstanbul Suru ve Yıldızlı Kapı", *Bellekten*, Cilt 16, Sayı 62, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, Nisan 1952, s. 261-67.
- Semiz, H. N., *İstanbul Haliç ve Marmara Surları Belgeleme Çalışmaları, Tarihi ve Peyzaj Değerlerinin Korunmasına Yönelik Öneriler*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enst., İstanbul, 2014.
- Soyal, H., *Topkapı Sarayında Sur-i Sultani*, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2021.
- Van Millingen, A., *Byzantine Constantinople: The Walls of The City and Adjoining Historical Sites*, John Murray Publishing, London, 1899.
- Yerasimos, S., *İstanbul -İmparatorluklar Başkenti-*, Çev: Ela Güntekin- Ayşegül Sönmezay, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 2000.
- Görsel: <http://www.eskiistanbul.net/7010/kara-surlari-sebah-ve-joaillier-fotografi>, Erişim Tarihi: 27.04.2022
- Görsel: <https://www.gezipedia.net/464-istanbul-surlari.html>, Erişim Tarihi: 27.04.2022

EXTENDED ABSTRACT

It is known that the oldest known city wall in Istanbul, which was the capital of the Eastern Roman Empire and the Ottoman Empire and historically points to the Golden Horn, the Sea of Marmara and the peninsula surrounded by the walls, belongs to the city of Lygos, which was established in Sarayburnu, mentioned by the famous historian Plinius. In the 7th century B.C., the Megarians of Doric origin, who came from Hellas, established a second settlement called Byzantium in the same place. Although the city of Byzantium was later reinforced for the purpose of defense against its Thracian neighbors and its enemies coming from Anatolia or from the sea, it had to be surrounded by walls from the very first years. As a matter of fact, the Acropolis gained its walls at a later period. Therefore, the continuity and reliability of urban life were related to the strength of the walls. The places where the danger of invasion of the city, which was surrounded by seas on three sides, was felt the most, was the land side. For this reason, all the land walls were given more importance and the -double wall- system was supported by ditches.

After the Roman Emperor Constantine "The Great" made Byzantium the capital of the Roman Empire, the city's reconstruction was undertaken in 328 A.D. He ordered the construction of the city walls extending from the Golden Horn to the Sea of Marmara and connecting with the land, including the area we call the "wall interior" today. During the time of Constantine, the land walls of Istanbul were extended to the west, then the coastal walls were extended and combined with the land walls. Especially in the establishment of Constantinople, the borders of this new capital were determined for the first time, the walls of Byzantium, which passed through today's Cağaloğlu and included Sirkeci - Sarayburnu - Sultanahmet, were removed, and the city was expanded by 2.5 kilometers to the west. For this purpose, the new land walls, which were decided to be built 1.5 km west of the line drawn by the Constantine walls, were designed as a triple system consisting of the main wall line, the front wall line and the ditch. First, the main rampart line was built, and the walls, which started from the coast of the Marmara Sea in the south, were combined with the 14th district walls surrounding Blahernai, the extra-urban settlement of the Constantine period, before reaching the shore of the Golden Horn in the north. Therefore, the expansion of the city area by about four times was a decision to a capital suitable for the needs of the day. It is assumed that the city walls of Constantin, the third phase of the city, started from Cibali (Petriion) on the shore of the Golden Horn and passed through today's Fatih Mosque and reached the Marmara Sea from the west of Yenikapı. However, since no traces remained, it is not possible to determine exactly where this wall stretching from the Marmara to the Golden Horn passed.

By the year 755, Constantinople went through a very heavy recovery period until the Crusades began. In the 8th century there was no construction activity other than fortifications and repairs to earthquake damage. New buildings began to be built in the 9th century, but these buildings differed in quality from those of the Early Byzantine period. This situation during the reign of Michael II (842-867) and Basil I (867-886), it did not mean a "renewal" or "reconstruction", but the restoration of destroyed places or structures.

Therefore, the inscriptions on some of the surviving walls, which can still be read and the last one bearing the date of 1452, tell us about these repairs. Especially the part of the walls close to the Golden Horn was first changed by Heraclius to protect the Church of Blachernaean after 626, and a second set was added to the wall by Leon V during the attack of the Bulgarians in 813. Just south of this, Manuel Comnenos I (1143-1180) had the 275 meters of Theodosius wall demolished and moved it forward, including the Palace of Blachernaean. In addition, this section, consisting of a single row, will collapse first in the face of the attack of the Turks. In the continuation to the north, five rectangular towers underwent serious repairs during the Paleologs period (1261-1453). Especially after the section where the Anemas Dungeons were located, at the northern end of the Land Walls, the Pteron Wall overlooking the city was supported by three high towers protruding westward. Millingen associates these towers with structures built by Emperor Heraclius (610-641) to fortify the area after the Avar attack in the 7th century.

The construction phase of the city walls of Istanbul, which were built and repaired for defense purposes at different times in the historical process, has ended today and the repair-restoration processes have started in order to preserve the existing walls as cultural assets. The land walls of Istanbul; Lygos Walls, Byzantium Walls, Septimius Severus Walls, Great Constantine Walls, Theodosios Walls and Sur-ı Sultani, which is the city wall surrounding the Topkapı Palace, were divided into six periods. These walls, which were badly damaged during the conquest of Istanbul, were later reinforced by the Ottoman Empire. But since it lost its function after the 19th century, it was left to its own devices. The walls, which were not repaired or maintained for a long time, were started to be restored in 1953 on the occasion of the 500th anniversary of the conquest. As a matter of fact, the walls are still being repaired and tried to be restored to their former glory.